

مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه

معاونت آموزش

اداره امتحانات کتبی

بسمه تعالی

امتحانات پایان سال - خرداد ۱۳۸۹

پاسفنامه مدارس قم

پایه :	۲	موضوع :	نحو ۲
تاریخ :	۸۹/۳/۱۸	ساعت :	۱۸

نام کتاب: شرح سیوطی، از باب الابتداء تا باب الفاعل + تجزیه و ترکیب نیمه اول جزء سی

یک سؤال تشریحی اختیاری است، در صورت پاسخ به همه به سؤال آخر نمره داده نمی‌شود - تستی ۱ و تشریحی ۲ نمره دارد

تستی:

۱. کدام گزینه غلط است؟ ب ۱۱۹ (ع: ۳: ۲)

أ. إنَّ فيكَ لزيدٌ راغب ☐

ب. إنَّ زیداً لقام ☒

ج. إنَّ زیداً لطعامك أكل ☐

د. إنَّ زیداً لهو القوی ☐

۲. کدام گزینه، از موارد وجوبی حذف خبر نیست؟ أ ۹۵ (ع: ۳: ۲)

أ. ضربی زیداً شدید ☒

ب. ضربی العبد مسیئاً ☐

ج. لولا زیدٌ لأنتیک ☐

د. لعمرك لأفعلن كذا ☐

۳. کدام گزینه غلط است؟ ج ۱۳۰ (ع: ۳: ۲)

أ. لا رجلٌ فی الدار ظریفٌ ☐

ب. لا رجلٌ ظریفٌ فی الدار ☐

ج. لا رجلٌ فی الدار ظریفٌ ☒

د. لا رجلٌ ظریفاً فی الدار ☐

۴. با توجه به آیه «وما ادریک ما یوم الدین» (انفطار: ۱۸) کدام گزینه غلط است؟ ب (ع: ۳: ۲)

أ. هر دو «ما» استفهامیه است ☐

ب. «ک» فاعل است ☒

ج. «ما» اول نافی، «ما» دوم استفهامیه است ☐

د. در آیه شریفه تعلیق صورت گرفته است ☐

تشریحی:

* المبتدأ اسم مجرد عن العوامل اللفظية غير المزیدة مخبر عنه أو وصف رافع لمکتفی به. ۸۰/۲ (ع: ۲: ۲)

۱. قیود مندرجه در تعریف، چه چیزهایی را داخل یا خارج می‌کنند؟

قید مجرد عن العوامل اللفظية: یخرج الاسم فی باب کان و انّ والمفعول الأوّل فی باب الظنّ.

قید غیر المزیدة: یدخل، بحسبک درهم.

قید مخبر عنه: یخرج أسماء الأفعال.

قید الوصف بگونه رافعاً لمکتفی به: یخرج قائماً من أقائق أبوه زیداً.

* وفي جميعها (الأفعال الناقصة) توسط الخبر أجز وكل سبقه دام حظر. ۱۰۰ (ع: ۲: ۲)

۲. عبارت «كل سبقه دام حظر» را در ضمن بیان علت، همراه با مثال توضیح دهید.

همه علما تقدم خبر بر دام را منع کرده‌اند چرا که دام همیشه صله ما می‌باشد و ما هم صدارت طلب است؛ مثل: مادام الماء طاهراً.

۳. چرا در مثال «زيد عمرو ضاربه هو» ضمیر «هو» باید منفصل ذکر شود؟ ۸۶ و ۸۵ (ع: ۳: ۲)

چون خبر بعد از اسمی (عمرو) واقع شده که از جهت معنی خبر آن اسم نیست (بلکه خبر برای زید است، یعنی خبر وصف جاری علی غیر من

هو له است) بارز آوردن ضمیر فاعلی واجب است.

۴. با توجه به بحث «ما شبیه به لیس» شاهد را در مثال‌های «ما بی أنت معنیاً» و «ما زید قائماً لکن قاعد» توضیح دهید. ۱۰۷ (ع: ۳: ۲)
 مثال اول: تقدیم معمول خبر «ما» بر اسم، مبطل عمل «ما» است، لیکن اگر معمول، ظرف یا جار و مجرور باشد، اجازه داده شده است و در مثال، «بی» متعلق به خبر است و مقدم شده است. مثال دوم: اگر به وسیله لکن بر خبر «ما» شبیه به لیس عطف شود، معطوف منصوب نمی‌شود بلکه مرفوع است به عنوان خبر برای مبتدای محذوف (چون لکن معنی نفی را به اثبات تبدیل می‌کند در حالی که «ما» فقط در منفی عمل می‌کند).

۵. درستی یا نادرستی مثال‌های زیر را همراه با دلیل بنویسید. ۱۱۰ (ع: ۳: ۲)

- أ. الزیدون عسی أن یقوموا: ج. صحیح؛ چون جائز است عسی هم تامه باشد و هم ناقصه که در این مثال تامه است و «أن یقوموا» فاعل عسی.
 ب. حری الزیدان یقومان: ج. نادرست؛ چون خبر حری بدون أن بکار رفته است.

* در بحث «إن مخففه از ثقيله»: «والفعل ان لم یک ناسخاً فلا / تلفیه غالباً بان ذی موصلاً». ۱۲۳/۷ (ع: ۲: ۲)

۶. بیت فوق را همراه با مثال توضیح دهید.

اگر در خبر «إن» مخففه فعل غیر ناسخ باشد، غالباً بعد «إن» با فاصله می‌آید و قلیلاً بدون فاصله، مثل «شلت یمینک إن قلت مسلماً» اما اگر ناسخ باشد، قاعده برعکس است؛ مثل: «إن کانت لکبیره» - «وإن یکاد الذین کفروا لیزلقونک».

* والمفعول الثانی من مفعولی أری واعلم المتعدّین لهما بالهمزة کنان اثنی مفعولی کسا. ۱۴۷/۳ (ع: ۱: ۲)

۷. عبارت را توضیح دهید. دو وجه شبه برای تشبیه مذکور بیان نمایید.

اگر رأی و علم یک مفعولی به باب افعال برود و دو مفعولی شود، مفعول دوم آن، در حکم مفعول دوم افعال باب «کسا» می‌شود.
 وجه شبه: جواز حذف مفعول دوم و اینکه مفعول دوم غیر از مفعول اول است (به این معنی که رابطه مفعول اول و دوم مبتدا و خبر نیست).

* «عیناً یشرّب بها المقربون» (مطففین: ۲۸) ۳۰۶ (ع: ۲: ۳)

۸. أ. علّت نصب «عیناً» و معنی «باء» را بنویسید. ب. با ذکر دلیل بیان کنید جمله «یشرّب بها المقربون» چه محلی از اعراب دارد؟
 أ. مفعول به برای فعل محذوف یا حال برای تسنیم در آیه قبل و معنای «باء» یا برای تأکید یا به معنی «من» یا تعدیه (اگر یشرّب متضمّن معنای یلتذّ باشد)
 ب. جمله در محلّ نصب صفت برای عیناً.

* وما للآلات فی سوی حین عمل وحذف ذی الرفع فشا والعکس قلّ

۹. بیت فوق را به طور کامل توضیح دهید. ۱۰۹

یعنی «لات» در غیر «حین» عمل نمی‌کند و غالباً اسم آن حذف می‌شود و در موارد کمی، خبر حذف، و اسم آورده می‌شود.